

SIZING THE EDUCATION SYSTEM IN A PANDEMIC (POST) CONTEXT: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR ACHIEVING SUSTAINABILITY

REDIMENSIONAREA SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN CONTEXT (POST) PANDEMIC: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE DE ATINGERE A SUSTENABILITĂȚII

Alina SUSLENCO

PhD, Associate Professor, "Alec Russo" State University of Balti, MOLDOVA

e-mail: alina.suslenco@mail.ru

Abstract

The paper is a methodological foray into achieving sustainability in higher education through the application of successful strategies. The aim of the research is to identify a safe path to achieving sustainability in higher education institutions in Moldova. A special place in the research was given to the identification of successful strategies in achieving sustainability in higher education. Thus, the Moldova 2030 strategy was researched and the opportunities that can be exploited in order to increase the sustainability of higher education institutions were identified. The research methodology focused on the use of the following methods: analysis, synthesis, induction, deduction, scientific abstraction, qualitative analysis. In conclusion, we can mention that in order to achieve sustainability, higher education institutions in Moldova must resize their strategies in order to develop their own sustainability model, with the focus of concrete activities, to achieve the Sustainable Development Goals.

Keywords: *sustainability, education system, pandemic period, challenges in pandemic period, higher education institutions.*

JEL Classification: *I20, I21, I28*

INTRODUCERE

Educația reprezintă pilonul de bază al atingerii sustenabilității și principala resursă în cultivarea obiectivelor și principiilor de sustenabilitate în cadrul societății. În acest context, misiunea de bază a educației este implantarea unei culturi a sustenabilității care ar putea asigura dezvoltarea durabilă la nivelul societății.

Totodată, educația asigură transpunerea în practică a acțiunilor strategice adoptate în vederea atingerii sustenabilității.

Sistemul de învățământ din Republica Moldova este axat pe asigurarea dezvoltării societății la standardele europene în vederea atingerii dezvoltării sustenabile. Astfel, potrivit Strategiei de dezvoltare a învățământului superior din Republica Moldova 2014-2020, sistemul de învățământ din Republica Moldova este fundamentat pe sistemul de la Bologna unde studiile sunt organizate pe 3 cicluri:

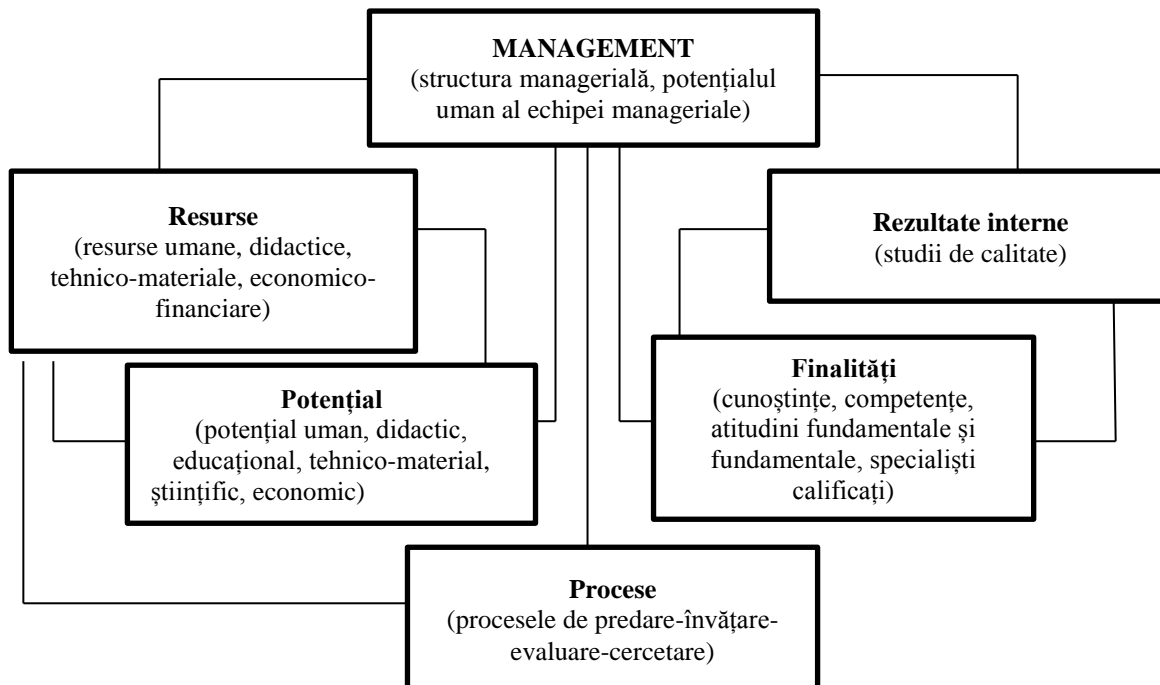
1. *Ciclul I* – învățământ superior de bază care durează 3-4-5 ani în funcție de specialitate care se încheie cu obținerea de către student a unei Diplome de Licență și a titlului de Licențiat într-un anumit domeniu;

2. *Ciclul II* – învățământ superior specializat într-un anumit domeniu de formare profesională, cu o durată de 1-2 ani. Acest ciclu se încheie cu obținerea Diplomei de master și a titlului Master.

3. *Ciclul III* – învățământ superior de doctorat care include efectuarea studiilor într-un anumit domeniu de formare profesională pe o durată de 3 ani. Acest ciclu se finalizează cu obținerea diplomei de doctor și a titlului științific de doctor în științe.

CONȚINUTUL CERCETĂRII

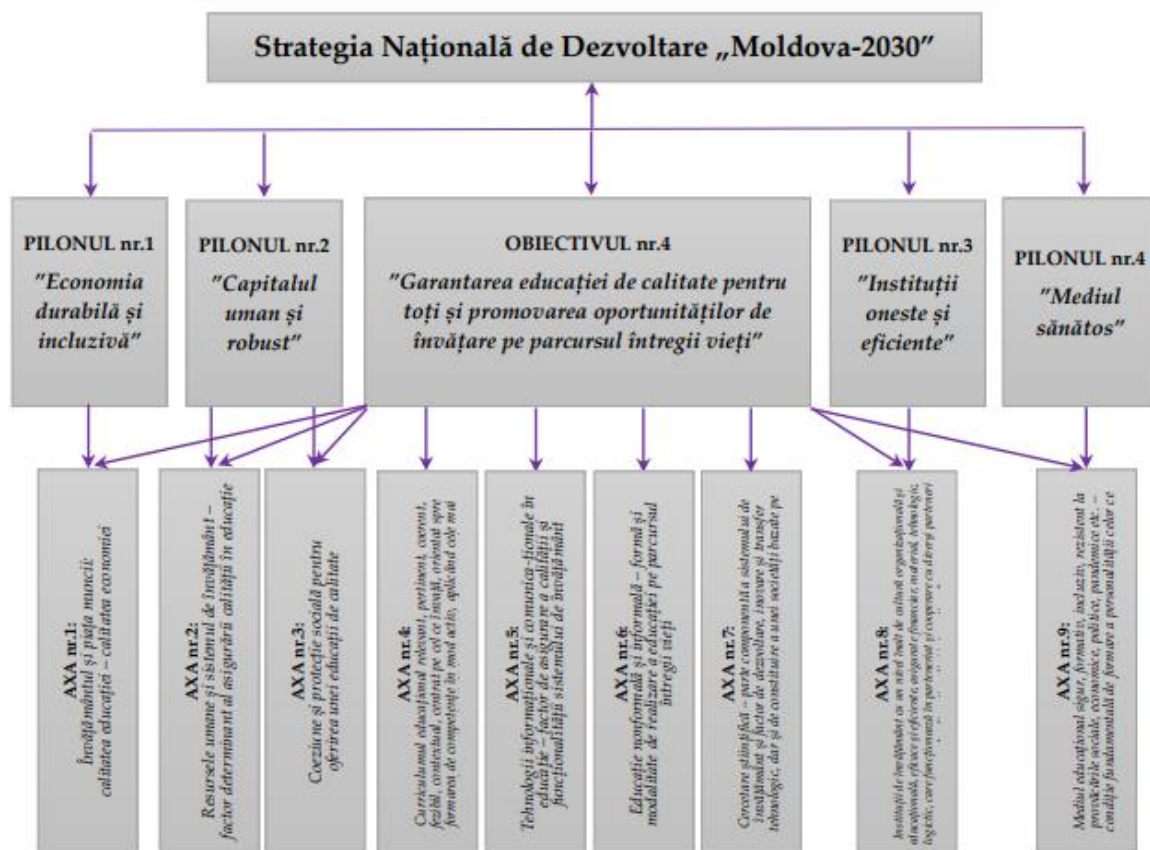
Sistemul de învățământ superior este reglementat de Strategiile de dezvoltarea a educației precum Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 care puntează acțiuni concrete și politici de dezvoltare a sistemului de învățământ superior din Republica Moldova.

Figura 1. Componentele sistemului de învățământ superior din Republica Moldova

Sursa: elaborat în baza Strategiei de dezvoltare a învățământului superior din Moldova

Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 se axează pe Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova-2030”, pe obiectivele de dezvoltare durabilă, fundamentându-se pe 4 piloni de bază precum cei redați în Figura 2.

Figura 2. Fundamentarea Strategiei dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030

Sursa: elaborat în baza proiectului Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030

Analizând datele figurii 2. observăm că Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 se fundamentează pe Obiectivul 4 „Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe parcursul întregii vieți” al Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova - 2030”, având la bază 4 piloni:

1. Economia durabilă și incluzivă;
2. Capitalul uman și robust;
3. Instituții oneste și eficiente;
4. Mediul sănătos.

Figura 2 reiterează, în prim plan, necesitatea atingerii sustenabilității în sistemul de învățământ din Republica Moldova deoarece prevede pilonii de bază ai atingerii sustenabilității stipulate în Obiectivele Agendei-2030.

Conform Strategiei de dezvoltare din domeniul educației „Educația-2030” „scopul strategic în domeniul educației este oferirea oportunităților pentru toți cetățenii Republicii Moldova de a-și dezvolta, de la cea mai fragedă vârstă și pe tot parcursul vieții, competențe necesare, pentru a-și valorifica la maximum potențialul atât în viața personală și de familie, cât și în cea profesională și socială, precum și pentru a se adapta cât mai ușor la imperatiile timpului, în special, la cele ce țin de dezvoltarea durabilă”. Putem observa că scopul strategic al strategiei cuprinde aspecte privind dezvoltarea durabilă prin oferirea accesului tuturor la educație de calitate, astfel contribuind la atingerea obiectivului 4 și din Obiectivele de Dezvoltare Durabilă din „Agenda-2030”.

Analizând misiunea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” și a Programului de implementare observăm că ea se centrează pe „trasarea celor mai pertinente și relevante direcții și acțiuni de soluționare a problemelor din educație pentru consolidarea imaginii pozitive în societate asupra sistemului și redobândirea încrederii cetățenilor în necesitatea consolidării și dezvoltării durabile a acestui sector al societății”. Studiind misiunea Strategiei identificăm fundamentarea ei pe obiectivelor dezvoltării durabile stipulate în „Agenda -2030”.

În calitate de viziune generală a Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” apar punctate pe prim plan capitalul uman care este „cel mai sigur capital al Republicii Moldova, spre care trebuie orientată politica de dezvoltare durabilă a țării. Factorul-cheie în formarea capitalului uman este sistemul de educație – miza principală a Republicii Moldova în soluționarea provocărilor sociale, economice, demografice, cu care se confruntă astăzi țara noastră” (SDE MD-2030, 2021).

António Guterres, secretarul general al Națiunilor Unite afirmă „Investiția în educație este cea mai rentabilă modalitate de a conduce dezvoltarea economică, de a îmbunătăți abilitățile și oportunitățile pentru femei și bărbați tineri și de a debloca progresul pentru toate cele 17 obiective de dezvoltare durabilă” (SDE MD-2030, 2021).

Prin urmare este accentuată necesitatea instituțiilor de învățământ să-și reseteze pârghiile, să-și focuseze atenția asupra construcției unui traseu de atingere a sustenabilității în instituțiile de învățământ. Ruperea stereotipurilor, conturarea angajamentelor, identificarea priorităților, conturarea modelului de atingere a sustenabilității, reprezintă un demers sigur de competitivitate și sustenabilitate.

Îmbinarea metodelor tradiționale cu cele moderne, modificarea viziunilor învechite cu cele tehnologia prezentului, a lecțiilor clasice cu cele interactive, implicarea tehnologiilor moderne în procesul de predare-învățare-cercetare, reprezintă demersuri fundamentate pe ODD.

Pe fundalul celor menționate anterior, în Republica Moldova, se conturează o viziune strategică a educației care trebuie fundamentată pe obiectivele de dezvoltare durabilă. Această viziune este stipulată în cadrul Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (SDE MD-2030, 2021).

Demersul de atingere a obiectivelor de dezvoltare durabilă este cristalizat pe o serie de piloni (Tabelul 1).

În baza datelor tabelului, putem observa că primul pilon este „Economie durabilă și incluzivă” care se focusează pe resurse umane „versatile” adică care pot fi formate și modelate în vederea dezvoltării potențialului uman pe principiile dezvoltării durabile.

În contextul atingerii unei economii circulare este evidențiat și aportul educației antreprenoriale ca factor cheie în atingerea sustenabilității. Pe lângă aceasta, un loc aparte îi revine și promovării inovațiilor, care contribuie nemijlocit la îmbunătățirea, modernizarea, principiilor, metodelor și activităților de atingere a sustenabilității în cadrul economiei durabile. Totodată necesitatea de creare a instituțiilor antreprenoriale poate genera o economie dezvoltată, fundamentată pe principiile de dezvoltare durabilă.

Pilonul 2 „Capitalul uman și robust” reprezintă un factor determinant pentru crearea economiei durabile. Capitalul uman, fiind acel bagaj de cunoștințe, abilități, aptitudini și capacitate care ajută angajatul să realizeze cu succes sarcinile propuse, poate crea premisele unei economii durabile. Capitalul uman al cadrelor didactice reprezintă temelia creării societății durabile pe baza cultivării setei de cunoștințe și a abundenței tumultoase de noi idei și noi valori care sunt absorbite de noile generații formate. Calitatea resurselor umane formate, adică a elevilor, studenților, reprezintă o altă dimensiune a cultivării principiilor de sustenabilitate în domeniul educației. Calitatea economiei este totalmente dependentă de calitatea capitalului uman din domeniul educației ca factor decisive al infiltrării noilor idei și viziuni în inima societății. O societate prosperă se axează pe economii durabile, fundamentate pe principiile dezvoltării sustenabile.

Un alt pilon este „Instituții oneste și eficiente” care, se rezumă la crearea de instituții de învățământ eficiente, creative și competitive, axate pe principiile de sustenabilitate, pe dezvoltarea potențialului uman atât al cadrelor didactice din domeniul educației, cât și a elevilor și studenților care absorb încărcătura informațională, dezvoltându-și, astfel, potențialul uman.

Pilonul „Mediul sănătos” este unul de bază în crearea unei societăți viabile, prospere și rezistente la diversele provocări precum cele sociale, economice, ambientale, pandemice. Necesitatea cultivării unui mediu sănătos este privită ca necesitate stringentă în secolul XXI pentru crearea entităților sustenabile.

Tabelul 1. Pilonii de Dezvoltare Durabilă ai Republicii Moldova în sectorul educațional

Piloni	Esența
PILONUL nr.1 <i>”Economia durabilă și incluzivă”</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. formarea și dezvoltarea resurselor umane pentru economia națională, capabile să asigure dezvoltarea țării; 2. educația antreprenorială și economică a tinerei generații, dar și a întregii societăți; 3. producerea și promovarea de inovații, tehnologii pentru economia națională; 4. atribuirea unor instituții de învățământ profesional-tehnic, mediu de specialitate și superiora statutului de instituții antreprenoriale.
PILONUL nr.2 <i>”Capitalul uman și robust”</i>	Sistemul de educație este factorul determinant în formarea capitalului uman ca scop în sine și ca mecanism de formare a societății. Promovarea conceptului ”calitatea cadrelor didactice – calitatea resurselor umane – calitatea economiei – calitatea vieții” va asigura realizarea obiectivelor specifice acestui pilon pe dimensiunea educației: promovarea educației pe parcursul întregii vieți; promovarea educației axate pe cel ce învață; promovarea egalității de gen și incluziunii, asigurarea dreptului la educație de calitate, asigurarea accesului la educație etc.
PILONUL nr.3 <i>”Instituții oneste și eficiente”</i>	Instituțiile din sistemul de educație reprezintă factorul determinant în asigurarea calității și funcționalității acestui sistem prin: guvernarea eficientă democratică; dezvoltarea culturii organizaționale și educaționale; dezvoltarea resurselor umane, financiare, materiale, tehnologice, logistice.
PILONUL nr.4 <i>”Mediul sănătos”</i>	În cadrul sistemului de educație acest pilon poate fi privit mai larg, având în vedere mediul educațional sigur, formativ, incluziv, rezistent la provocările sociale, politice, economice, pandemice ca condiție fundamentală de formare a personalității umane.

Sursa: elaborat în baza Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”

Fiecare dintre cele 5 axe valorice contribuie la crearea unei societăți prospere, axată pe atingerea dezvoltării sustenabile.

Esența axelor valorice pe domeniul educațional, este redată schematic în Tabelul 2.

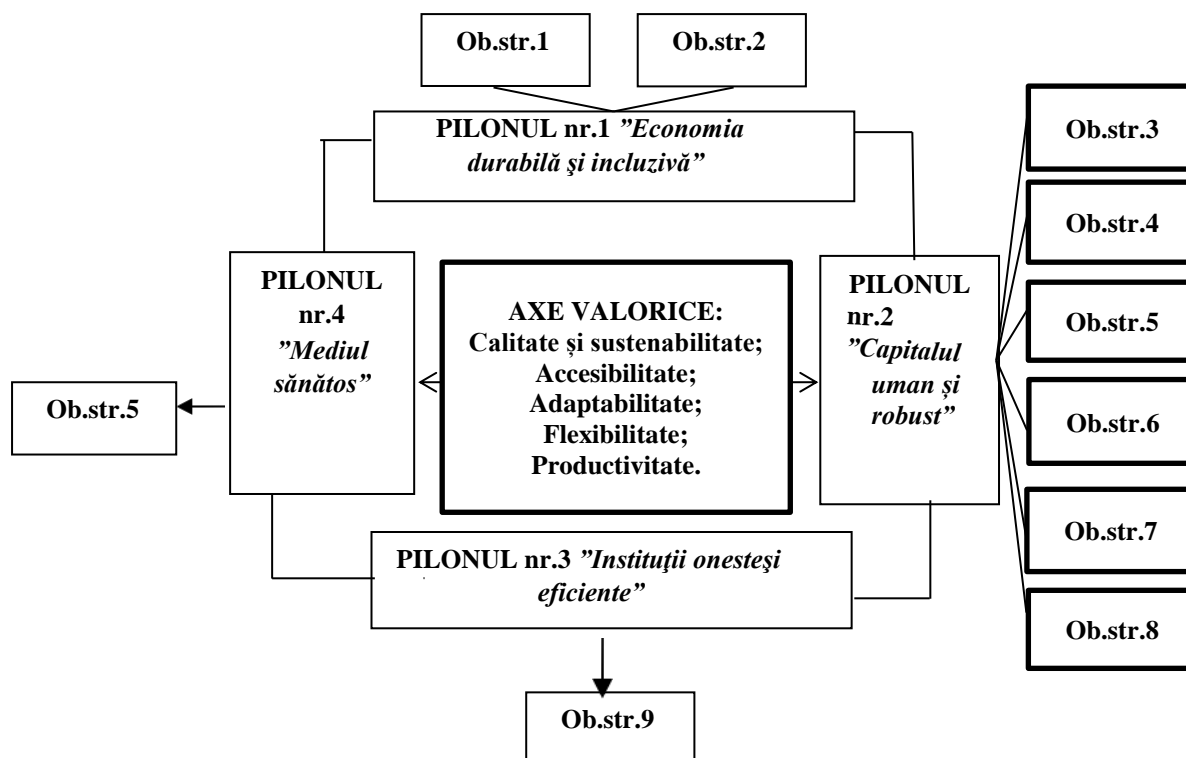
Tabelul 2. Esența axelor valorice din domeniul educațional în atingerea sustenabilității

Axa valorică	Esența axei valorice
Calitate și sustenabilitate	<ul style="list-style-type: none"> - atingerea și menținerea celor mai înalte standarde posibile demonstrate prin mecanisme de identificare și satisfacere a nevoilor sociale și concret nevoile celor ce învață; - identificarea sistematică a oportunităților, a punctelor forte și a zonelor slabe în sector; - utilizarea eficientă a resurselor; - dezvoltarea permanentă a curricula și a tehnologiilor didactice.
Accesibilitate	Principiul echității și accesibilității va fi unul fundamental pentru politicile educaționale, deoarece toți educabilii trebuie să aibă șanse egale pentru a obține o educație de calitate indiferent de mediu: urban-rural, femeie-bărbat, bunăstarea familială, grupuri-țintă de elevi etc.
Adaptabilitate	Sistemul de educație va fi deschis la schimbările interne și externe, la tendințele dezvoltării educației pe plan internațional și cel național.
Flexibilitate	Sistemul de educație flexibil va răspunde prompt la cerințele și opțiunile a celor implicați în acest proces: elevi, studenți, manageri, metodiști, consilieri educaționali, psihologi școlari, dar și comunității. Totodată această axă presupune: flexibilitatea curriculumului educațional, flexibilitatea traseelor de formare profesională inițială și continuă, flexibilitatea la promovarea schimbărilor etc.
Perspectivitate	Sistemul de educație prin determinarea clară a perspectivelor va putea să anticipe dezvoltarea socioeconomică a țării.

Sursa: elaborat în baza Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”

Potrivit celor 5 axe valorice obiectivele de dezvoltare durabilă pot fi clar oglindite în inima sistemului educațional și pot fi reflectate ca factori de atingere a succesului și competitivității unei societăți.

Schematic, instrumentarul de atingere a dezvoltării durabile în domeniul educațional, potrivit Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” este redat în Figura 3.

Figura 3. Pilonii Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030” și axele strategice din strategia „Educația 2030”

Sursa: elaborat în baza Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” și a Strategiei „Educația 2030”

Din datele figurii putem observa că în vederea atingerii sustenabilității în sistemul de învățământ din Moldova se impune asumarea și respectarea obiectivelor strategice pentru fiecare dintre cei 4 piloni stabiliți. Astfel, având în centru axele valorice calitate și sustenabilitate, accesibilitate, adaptabilitate, flexibilitate, productivitate, sistemul educațional din republica Moldova se pliază sigur și îndrăzneț pe traseul dezvoltării durabile, fundamentându-se pe obiective clare, care vor ajuta la atingerea eficienței, eficacității și a competitivității în sistemul de învățământ moldovenesc.

CONCLUZII

În final, putem menționa că, pentru a putea atinge sustenabilitatea în instituțiile de învățământ superior, este necesară realizarea următoarelor demersuri:

- implementarea în instituțiile de învățământ superior a Modelului Dezvoltării Sustenabile Universitare – modelul contribuie la îmbunătățirea valorificării potențialului uman care, în ansamblu, va contribui la sporirea sustenabilității universităților;
- axarea pe principiile de atingere a sustenabilității, asumarea de valori, realizarea de măsuri concrete - va ajuta instituțiile de învățământ superior de a păși ferm pe calea dezvoltării sustenabile, în contextul lărgirii parteneriatelor, care, vor contribui la dezvoltarea sustenabilă a societății;
- cultivarea sustenabilității în rândurile mediului academic și mediul de afaceri – în vederea atingerii sustenabilității este necesară organizarea diferitor manifestări științifice și sensibilizarea mediului de afaceri, a studenților privind necesitatea de atingere a sustenabilității;
- includerea în curriculum a modulelor ce țin de atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă – cadrele didactice ar trebui să includă în curriculumurile unităților de curs module ce țin de

consumul responsabil, de ODD, de economia circulară. Aceste măsuri ar contribui la informarea cursanților referitor la necesitatea de atingere a sustenabilității;

- elaborarea unui instrument viabil de evaluare a eforturilor universităților pe calea sustenabilității – în prezent nu există un sistem viabil de evaluare a eforturilor instituțiilor de învățământ superior pe calea sustenabilității. De aceea, considerăm oportună elaborarea unui asemenea sistem și implementarea lui în instituțiile de învățământ superior.

BIBLIOGRAFIE

1. CORTESE, A.D. The critical role of higher education in creating a sustainable future. *In: Planning for Higher Education*, Vol. 31 No. 3, pp. 15-22, 2003.
2. DALAL-CLAYTON, D.B., BASS, S. *Sustainable Development Strategies: A Resource Book*, Earthscan. London: Sterling, 2002.
3. KOLENICK, P. Waiting for Godot: Leadership for sustainability in higher education and the emergence of Regional Centres of Expertise (RCEs). *In: Journal of Sustainability Education* Vol. 16, December 2017 ISSN: 2151-7452.
4. QUIST, J., RAMMELT, C., OVERSCHIE, M., et.al. Backcasting for sustainability in engineering education: the case of Delft University of Technology. *In: Journal of Cleaner Production*, Vol. 14 No. 9, pp. 868-876, 2006.
5. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, 2021. [online]. [citat 25.09.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121920&lang=ro
6. Strategia de Dezvoltare a Educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030”, 2021. [online]. [citat 31.09.2021]. Disponibil: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf
7. SUSLENCO, A. *Posibilități de asigurare a sustenabilității în învățământul superior în contextul schimbărilor inovatoare*. In: Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere, Iași: Performantica, Vol. XXXVI, 2020, p. 204-209. ISBN 978-606-685-744-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113247
8. SUSLENCO, A. *Strategii pentru asigurarea sustenabilității în contextul schimbărilor inovatoare*. In: Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere, Iași: Performantica, Vol. XXXVII, 2020, p. 499-506. ISBN 978-606-685-742-0. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/113755
9. SUSLENCO, A. *Implementation of university sustainability management by means of university performance strategies*. In: Revista „Economia Contemporană”, 2021, vol.6/2021, nr.1, Pitești, Independența economică publishing, p.112-121. ISSN 2537-4222. Disponibil: http://www.revec.ro/images/images_site/articole/article_b58f52b02b299c8ac9edc32529db33ba.pdf
10. SUSLENCO, A., DONCEAN, M. *Assessing the process of human potential development in higher education within the context of achieving sustainability*. In: Journal of Public Administration, Finance and Law, 2021, issue 19/2021, p.203-220. ISSN–L: 2285 – 3499. Disponibil: https://www.jopafl.com/uploads/issue19/issue_19_2021.pdf#page=203
11. THOMAS, I. Sustainability in tertiary curricula: what is stopping it happening?. *In: International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 5 No. 1, pp. 33-47, 2004.
12. VIEBAHN, P. An environmental management model for universities: from environmental guidelines to staff involvement. *In: Journal of Cleaner Production*, Vol. 10 No. 1, pp. 3-12, 2002.
13. VELAZQUEZ, L., MUNGUIA, N., PLATT, A. AND TADDEI, J. Sustainable university: what can be the matter?. *In: Journal of Cleaner Production*, Vol. 14 Nos 9/11, pp. 810-819, 2006.
14. VANN, J., PACHECO, P. AND MOTLOCH, J. Cross-cultural education for sustainability: development of an introduction to sustainability course. *In: Journal of Cleaner Production*, Vol. 14 No. 9, pp. 900-905, 2006.